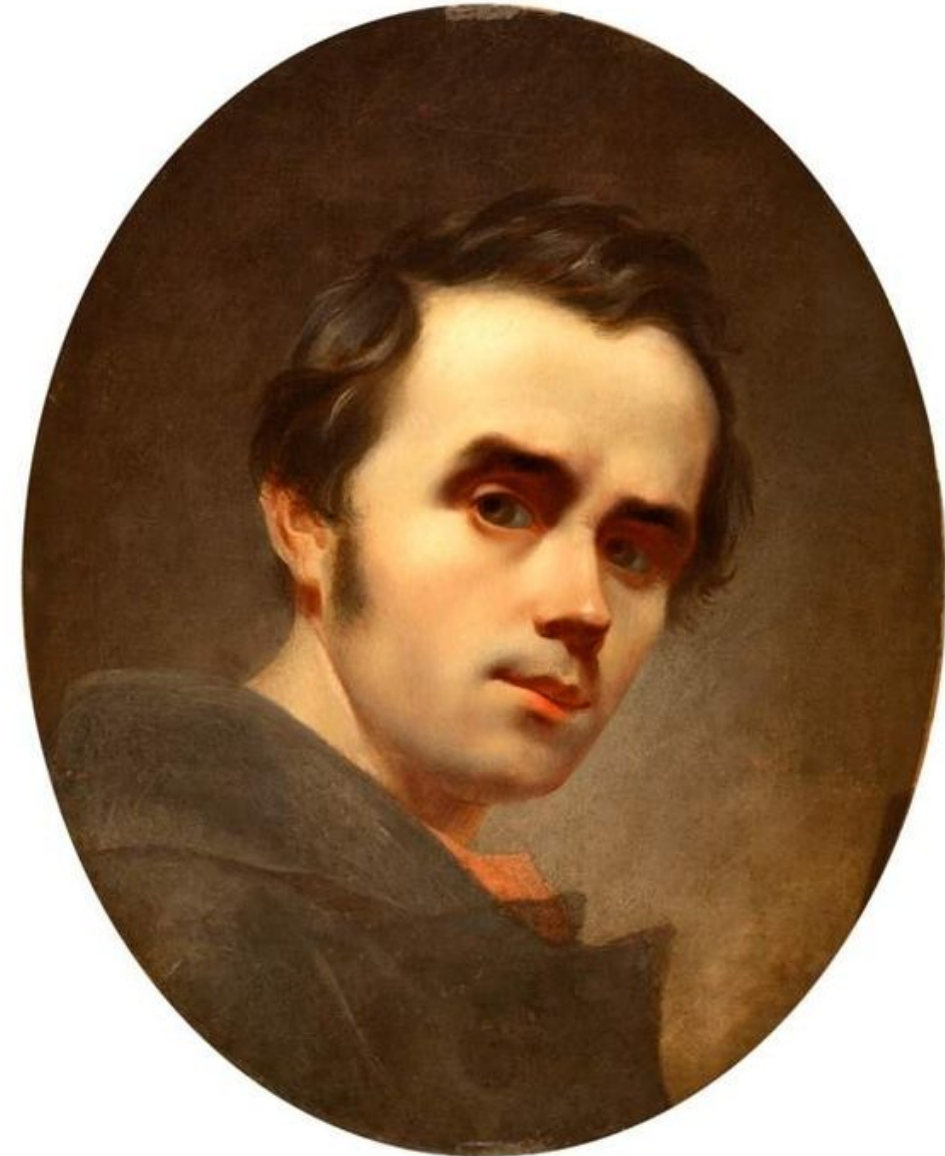

Т. Шевченко
"СОН"
("У всякого
своя
доля...")

**Усі на сім світі —
І царята, і старчата
—
Адамові діти.**

Т. Шевченко

Поема «Сон»-
« сміливий маніфест
слова проти темного
царства»; є першим
у Росії сміливим і
прямим ударом на
гниль і неправоту
кріпосництва»

І.Франко

Проблемне питання:

**Чи довго ще на сім світі
Катам панувати?**

Т. Г. Шевченко

Історія написання поеми «Сон»

В Україні Т.Шевченко провів кінець весни, все літо і всю осінь 1843 року, повернувся до Петербурга в лютому 1844 року. У цей час він і написав «Сон» («У всякого своя доля»), де відтворив живі враження дикої сваволі поміщиків, злиденного життя і нестерпних страждань кріпаків. Свій гнів вилив він у поемі, яка є гострою сатирою на царську Росію часів Миколи I, на всю

Будучи еще в Петербурге, я слышал везде дерзости и порицания на государя и правительство. Возвратясь в Малороссию, я услышал еще более и хуже между молодыми и между степенными людьми; я увидел нищету и угнетение крестьян помещиками, посессорами и экономами-шляхтичами, и все это делалось и делается именем государя и правительства.

Из відповіді Т Шевченка на допиті в

**Епіграф у творі
звучав так:**

**«Дух истинны, его же
мир не может
приятти, яко не видит
его, ниже знает его»
(Біблія) .**

*Отже, завдання поета
— відкрити очі на
правду,
несправедливості, яко*

Тема:

**Зображення
російського
тоталітарного
імперського режиму,
картин реального життя
народу в умовах
самодержавної Росії.**

Ідея:

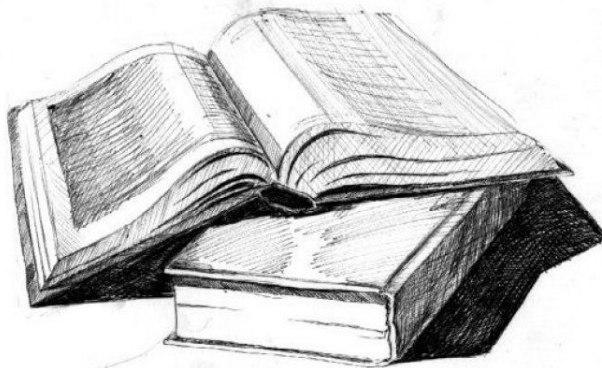
- засудження аморальності й паразитизму господарів країни;
- заклик до самоусвідомлення народу, пробудження його національної гідності

Жанр

:

Ліро-епічна сатирична поема;
політична сатира; поема-
інвектива.

Підзаголовок твору —
«Комедія» — вказує на комічно-
сатиричний, гротескно-кумедний
характер змальованих у ньому
основних сцен-картин, особливо
наприкінці поеми.

Теорія літератури:

Сатиричні засоби

<i>іронія</i>	<i>сарказм</i>	<i>гротеск</i>	<i>карикатура</i>
тонка прихована насмішка, виражена словами, які вживаються у протилежному значенні.	гостра, їдка, викривальна, дошкульна насмішка, сповнена ненависті, виражається прямо	напівфантастичне , неймовірне перебільшення, засноване на спотворенні, поєднанню різних контрастів: фантастичного з реальним, трагічного з комічним	сатиричний малюнок загостреного, критично- викривального характеру, перекручування оригіналу

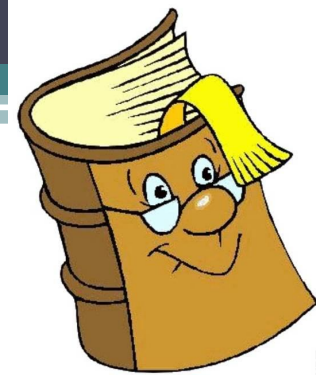
Теорія літератури:

Інвекті́ва (від лат. *invectiva* (*oratio*)), у свою чергу походить від (лат. *invehor* — накидаюся, нападаю) — форма літературного твору, одна з форм памфлета, що висміює або гостро критикує реальну чи уявну особу або групу.

Алегорія (гр. *allegoria* — іномовлення) — вид метафори: іншомовне зображення предмета чи явища через інші, подібні до них, з метою наочно показати їх суттєві риси. Використовується, як правило, у загадках, байках і відзначається загальноновпізнаваним характером. Алегорія — засіб посилення поетичної виразності.

Теорія літератури:

Контраст — стилістична фігура протиставлення явищ, предметів, характерів; посилює змістовне й емоційне звучання твору. Використовується у віршах, прислів'ях та приказках, у назвах книг і творів. Це фігура побудована на використанні антонімічних пар. У Т. Шевченка поетичний контраст — це не просто художній прийом, а мистецький підхід, метод пізнання дійсності, у якій було аж надто багато протиріч.

Композиці

1. Поділ поеми на частини за змістом:

- пролог;
- покріпачена Україна;
- сибірські нетрії;
- самодержавний Петербург;
- прийом у царських палатах;
- видіння над Невою;
- вранішня столиця;
- другий прийом у палатах.

2. Форма подачі матеріалу: сон нетверезої людини, розповідь від 1-ї особи.

3. Вид подорожування : політ. Летить із совою, шукає раю на світі.

Композиція:

4.Наявний епіграф.

5.Центральною картиною є зображення «генерального мордобитія».

6.Автор також звертається до історичної ретроспективи (Петро І, Катерина ІІ, гетьман)

Гетьман Павло Полуботок

Композиці

Я:

Експозиція: пролог, в якому поет розмірковує над тим, що кожна людина має власну долю; зображує соціальні й моральні гріхи, які процвітають в країні.

Зав'язка: лаштування п'яного ліричного героя до сну і врешті-решт його політ до неба.

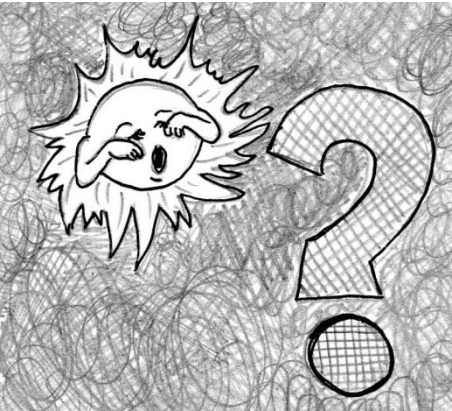
Розвиток дії: змалювання загальної картини життя у часи покріпачення самодержавством простого люду.

Кульмінація: сатиричне висміювання катів і грабіжників народу.

Розв'язка: *«Не здивуйте, / Брати любі, милі, / Що не своє розказав вам, / А те, що приснилось».*

Асоціативний ряд вступної частини:

- «Той мурує, той руйнує»;
- « Той неситим оком за край світа зазирає»;
- «Той тузами обирає свата»;
- «А той нишком у куточку гострить ніж на брата»;
- «Запустить пазурі в печінки»;
- «Кров, як воду, точить».

Асоціативний ряд

«Україна – земний рай»

- «світає, край неба палає»;
- «соловейко сонце зустрічає»;
- «тихесенько вітер віє»;
- «степи, лани мріють»;
- «верби зеленіють»;
- «тополі... розмовляють з полем»;
- «країна повита красою».

Асоціативний ряд

«Україна – пекло»

«Розпинають вдову за подушне»;

«А сина кують, в військо оддають»;

«Під тинном опухла дитина, голоднеє мре».

- «Немає там власті»;

- «Немає там кари»;

**- «Латану свитину з каліки
знімають»;**

- «Покритка з байстрям шкандибас»;

- «Батько й мати одцурались»;

Асоціативний ряд:

Сибір

- «Вітер віє.... сніг біліє»;
- «Туман і пустота»;
- «Людей не чуть»;
- «Загули кайдани»;
- «заворушилася пустиня»;
- «мерці за правдою встають»;
- «зłodій штемпований кайдани
волочить»
- «розбійник зубами скрегоче»;
- «цар всесвітній, цар волі»;
- «не плаче, не стогне».

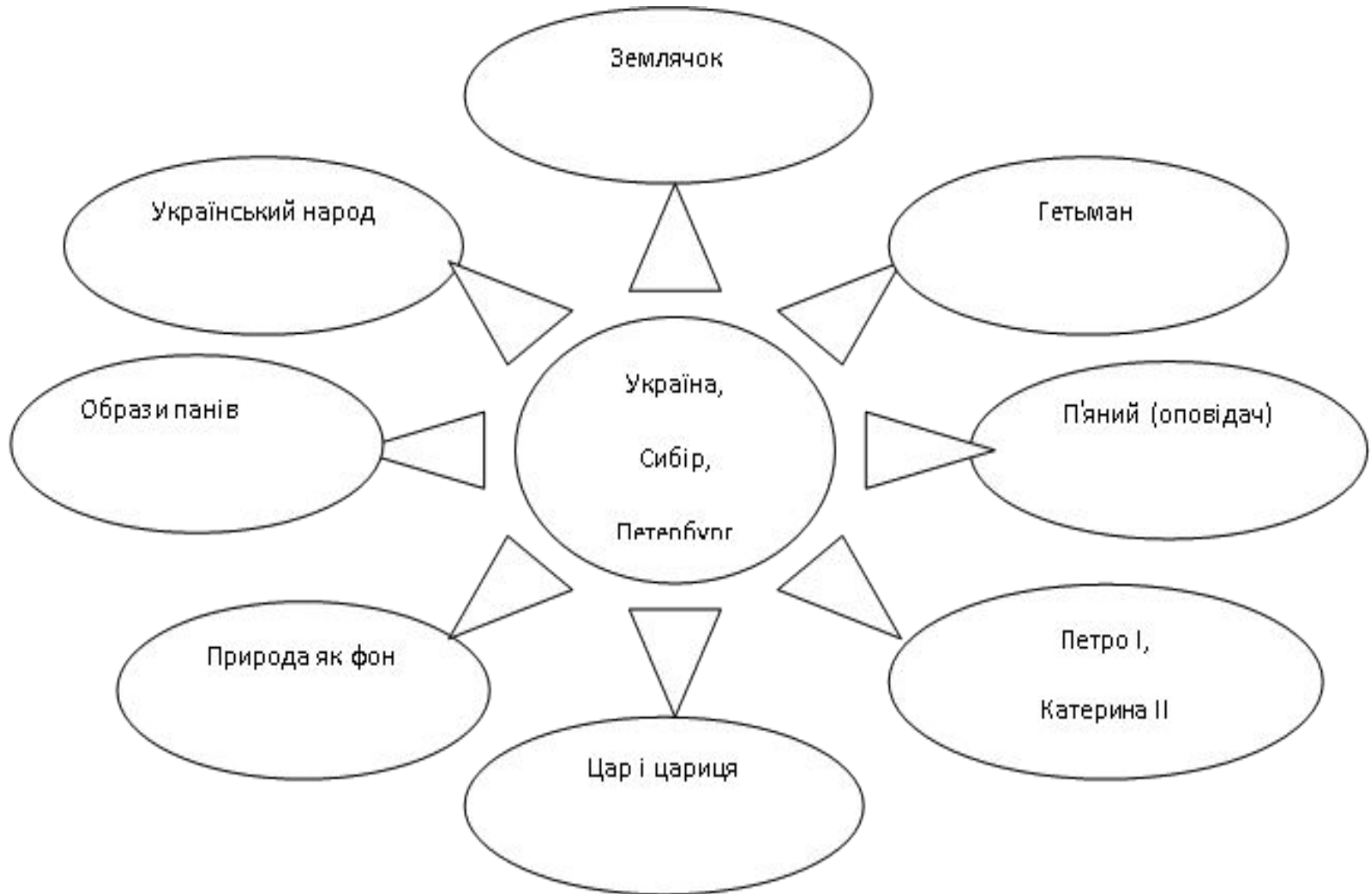
Особливості

назви:

Назва поеми несе певне ідейне навантаження. В українській літературі часто використовується **метафора сну, від якого народ скоро повинен прокинутись**. Поет показує старшні картини самого цього сну. Більш того сон стає **сатиричним прийомом, який дає поетові волю в сатиричному, гіперболізованому та символічному змалюванні суспільних вад**.

Карта персонажів твору:

Цар Микола II

- Портрет: високий, сердитий, «одутий, мов посинів».
- Риси: поганий, проклятий, лукавий, лютий, сердитий.
- Вседержитель.
- Ведмідь або кошеня.
- «Цар волі».
- П'яничка.
- Неситий, «цвенькає».

Гронування: цар Микола II

Жандарм Європи

лютий, тупий

сердитий

«цвенькає»

мов кошеня

од пияцтва «одутий»

коронований кат

«неначе з барлоги
ведмідь виліз»

нікчемне, пуге

Цариця:

- «Мов та чапля меж птахами, скаче, бадьориться».
- «Небога, мов опеньок засушений».
- «Тонка, довгонога, ... хита головою».
- «Богиня».
- «Цяця».

Цар Петро

I:

- Портрет: «очі неситі».
- Риси: жорсткий, підступний, байдужий до проблем простого люду.
- «Людоїде, змію».
- Вбивця і самодур.
- Проклятий людом.
- «Мов світ увесь хоче загарбати».
- Кат-бузувір.

Чиновники і панство:

- Риси: улесливість, жадність, алчність, ненажерливість, підступність.
- «Деруть і з батька, і з брата».
- «П'явки людські».
- Пузаті, сопуть, хропуть, понадувались, як індики.

Образи –

СИМВОЛИ•

Сова – символ мудрості, істини.

Цар волі – узагальнений образ борців, носіїв провідних ідей;

рожеві квіти – безсмертні ідеї декабристів;

білі птахи -душі померлих на будівництві, одна з пташок – Павло Полуботок;

Тестове опитування:

1. Закінчіть фразу відповідно до змісту твору: «У всякого не тільки своя доля, а й...»:

а) погляд на довкілля; б) індивідуальні здібності; в) життєвий шлях; г) нахили і здібності.

2. «Щедра та розкішна» людина:

а) храми мурує; б) богобоязлива; в) намагається «неситим оком за край світа зазирати»; г) не реагує на будь-яке лихо.

3. «Царят і старчат» поет називає:

а) адамовими дітьми; б) тихими і тверезими; в) байдужими до власної долі; г) загарбниками і поневолювачами рідного краю.

4. Хижа ліричного героя, що з'явився напідпитку додому, нагадувала:

- а) садок вишневий; б) море перед бурею;
в) достиглу ниву; г) тихий рай.

5. Як характеризується сон п'яного з бенкету:

- а) віщим; б) дивним;
в) казковим; г) миттєвим.

6. Птах, який супроводжував політ героя у сні:

- а) сокіл; б) орел; в) сова; г) жайворонок.

7. Вирушаючи у підмарну подорож, герой залишає край:

а) неприязний; б) Богом забутий; в) сліз і страждання; г) де землі родючі й сади квітучі.

8. Твір Т. Шевченка, про героїню якого згадує він

«Сні», зазначаючи: *«То покритка, попідтинню / з байстрям шкандибає, / батько й мати одиурались, / й чужі не приймають».*

а) «Тополя»; б) «Лілея»; в) «Катерина»; г) «Причинна».

9. З якою метою оповідач звертається до Бога? Щоб він:

а) побачив, що відбувається на землі; б) покарав винних у соціальній несправедливості; в) поспівчував горю покритки; г) щораз ошчаслилював бідних людей.

10. Для чого ліричний герой здійснював мандри по небу? Щоб:

- а) дослідити життя в підхмар'ї; б) відчутти радість і насолоду від цього;
- в) віднайти на краю світу рай; г) поспілкуватися з Богом.

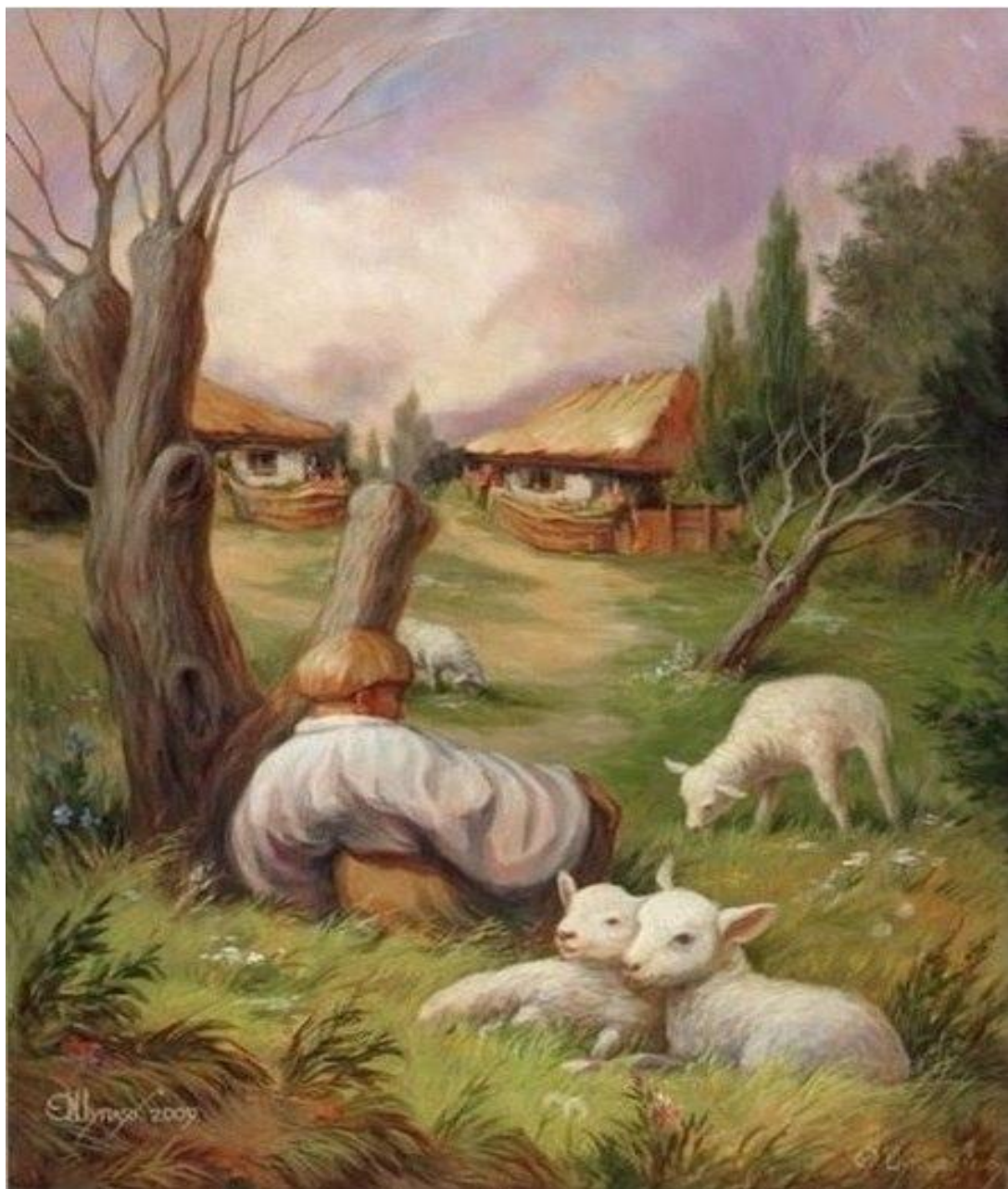
11. Пролітаючи над містом, сновидець міг спостерігати за:

- а) театральним дійством; б) спорудженням храмів;
- в) муштрою солдат; г) катуванням злочинця.

12. Царицю поет у творі називає:

- а) зів'ялою квіткою; б) опалим листям;
- в) засушеним опеньком; г) пораненим птахом.

Олег Шупляк
Сюрреалістичні
картини з оптичними
ілюзіями.

